

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Орлюк О.П. Фінансове право: Навч. посібник. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/FPраво/01-05/11013.htm>
2. Фінансова політика країн із трансформаційною політикою // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 6. – С.55-64
3. Довгань А.С., Савчик А.Г. Напрямки вдосконалення податкової політики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer31/186.pdf>
4. Мірошник В. В. Податкова реформа в Україні у контексті євроінтеграції / В.В.Мірошник // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/62.pdf
5. Мельник Н. І. Шляхи удосконалення податкової системи України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/melnik-n-i-shlyahi-udoshkonalennya-podatkovoyi-sistemi-ukrayini/>
6. Вахновська Н.А. Реформування податкової системи України в контексті вдосконалення податкового законодавства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2011-2/%D0%92%D0%B0%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>
7. Крушельницька Т. Межі і результати вдосконалення адміністрування податків в Україні / Т.Крушельницька [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03\(10\)/11ktaaru.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03(10)/11ktaaru.pdf)
8. Краснова Т. Д., Сазонов Р. Ю. Проблемні аспекти захисту прав платників податків // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ndi-fp.asta.edu.ua/thesis/103/#.Vji2LrfhCU1>
9. Свириденко В.М. Захист прав платників податків як пріоритетне завдання держави: сучасний стан та перспективи розвитку / В. М. Свириденко // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 62. – С. 237-243. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2011_62_35.pdf
10. Шишов О.О. Теоретико-правові засади захисту прав платників податків / О. О. Шишов // Правничий часопис Донецького університету. – 2013. – № 2. – С. 48-55. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pchdu_2013_2_9.pdf
11. Литвинов С. В. Класифікація засобів, способів та форм захисту прав платників податків / С.В.Литвинов // Наукові праці МАУП. – 2014. – Вип. 1. – С. 181-186. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npmaup_2014_1_33.pdf

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Чорна Аліна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ.

УДК 347.961

ПРАВОВИЙ СТАТУС НОТАРІУСА У ВІДНОСИНАХ ПУБЛІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Віталій ЮРАХ (Кропивницький)

На основі чинного законодавства та судової практики аналізуються проблеми правового статусу нотаріусів та його головних елементів у публічних правовідносинах як сукупності встановлених обов'язків і прав.

Ключові слова: нотаріус, суб'єкти владних повноважень, правовідносини, права та обов'язки.

На основаних действующего законодательства и судебной практики анализируется правовой статус нотариусов и его главных элементов в публичных правоотношениях как совокупности установленных обязанностей и прав.

Ключевые слова: нотариус, субъекты властных полномочий, правоотношения, права и обязанности.

On the basis of the current legislation and jurisprudence the legal status of notaries and its main elements in public legal relationship as sets of the established duties and the rights has been analyzed. It has been indicated that the notary in Ukraine has a special status in the system of public relations. In fact, without being a subject of administrative law notary implements a number of public functions in public law regulation.

Keywords: notary, an authority, legal rights and obligations.

Постановка проблеми. Система органів виконавчої влади в останній час зазнає суттєвих реформ. Вказані процеси торкаються й системи органів юстиції.

Згідно п. 1 Положення про Міністерство юстиції України, Мін'юст є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мін'юст є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, у т.ч. політику у сфері нотаріату, та інше [1].

Відповідно до ст.1 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р., нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [2].

Проте, у ході реформування багатьох інституцій в системі Мін'юсту нотаріуси в Україні набули ширших повноважень, що виходять за межі компетенцій у сфері нотаріальної діяльності. При цьому у теорії нотаріального права правовий статус нотаріуса вважали комплексним інститутом юриспруденції. Відповідно, він формується нормами цивільного, адміністративного, фінансового, податкового, муніципального права та нормами інших галузей права.

На сучасному етапі правовий статус нотаріуса посилений нормами адміністративного права, адже нотаріус в окремих сферах публічної діяльності постає як суб'єкт владних повноважень.

Також, на сьогоднішній час, у зв'язку з системними змінами законодавства про нотаріат, про реєстрацію прав на майно, про фінансовий моніторинг, податкового та іншого, сучасні дослідження правового статусу нотаріуса у відносинах публічного характеру потребують розвитку та уніфікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження наукової літератури дає підстави стверджувати про обмеженість даної теми. Найвні наукові роботи відомих науковців В. Б. Авер'янова, Д. Н. Бахраха, Ю. П. Битяка, Є. Є. Додіної, Н. А. Железняк, О.Ю.Казанової, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, С. В. Петкова, Ю. О. Тихомирова, В. В.Цветкова спрямовані здебільшого на вивчення загальних проблем регулювання нотаріальної діяльності.

Проблемі специфіки статусу нотаріуса присвячували свої праці вітчизняні вчені В.М.Бесчасний [3], К.І. Федорова [4], С.Я. Фурса [5], В.М. Черниш [6], Л.Е. Ясінська [7] та ін.

Мета статті полягає в аналізі чинного законодавства, що регулює діяльність нотаріату в Україні та визначає правовий статус нотаріуса у відносинах публічного характеру.

Виклад основного матеріалу. На думку К.І. Федорової, статус приватного нотаріуса має визначатись як публічна офіційна особа і професіонал у галузі права [7, с. 89]. При цьому вона пропонує закріпити його нормативно шляхом доповнення Закону України «Про нотаріат» статтею наступного змісту: «Нотаріальною діяльністю в Україні визнається незалежна професійна діяльність уповноваженої державою особи, на яку покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення та вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної достовірності» [7, с. 90-91]. В свою чергу, С.Я. Фурса критично відноситься до пропозиції наділення нотаріусів повноваженнями діяти від імені держави, так як на її думку, хоча нотаріальна діяльність зумовлена виконанням функцій держави, але недоцільно надавати нотаріусам право діяти від імені держави [4, с.128-132].

Не маючи мети виступати арбітром та приєднуватися до якоїсь із сторін, відзначимо, що в будь-якому разі нотаріус виступає особливим учасником публічних відносин зі специфічним статусом.

Серед напрямків реалізації спеціальної правосуб'єктності у сфері публічних відносин відзначимо наступні елементи.

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону № 3425-ХІІ нотаріальними діями є посвідчення права, а також фактів, що мають юридичне значення, та інші дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Статтею 50 Закону № 3425-ХІІ передбачено можливість оскарження в судовому порядку нотаріальної дії або відмови у її вчиненні, нотаріального акта. Можливість оскарження нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні забезпечує законність нотаріального провадження і захист прав та інтересів учасників нотаріального процесу. Судовий контроль

за діяльністю нотаріусів має забезпечити виправлення нотаріальних помилок, тлумачення чинного законодавства та сприяти дотриманню законності нотаріальних дій.

В процесі застосування відповідних положень на практиці в судах виникли проблеми у належному застосуванні відповідних положень норм матеріального та процесуального права, адже Закон № 3425-XII поділяє об'єкти судового оскарження в межах нотаріального процесу на три групи:

- нотаріальні дії;
- відмова у вчиненні нотаріальних дій;
- нотаріальні акти.

Поняття «нотаріальний акт» є значно ширшим за поняття «нотаріальна дія» і являє собою будь-яку дію, що є складовою частиною нотаріальної діяльності і вчиняється нотаріусом у межах виконання власних повноважень.

Вирішення питання чи є нотаріус суб'єктом владних повноважень можливе на підставах з'ясування правової природи нотаріальної діяльності та складу повноважень нотаріуса [9].

Проведеним узагальненням встановлено, що питання визначення юрисдикції розгляду справ про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні з позицій судів зводиться до відповіді саме на це питання.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 17 КАС компетенція адміністративних судів поширюється на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності. Тлумачення поняття «суб'єкт владних повноважень» надано у п. 7 ч. 1 ст. 3 КАС, де зазначено, що суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Система нотаріату не входить до системи органів виконавчої влади. Проте вважати діяльність нотаріуса як таку, у межах якої здійснюються владні управлінські функції, не можна. У діях нотаріуса немає ані адміністративного примусу, ані управлінських повноважень, хоча він і є посадовою особою (але не державним службовцем), а нотаріальну діяльність слід характеризувати як публічно-правову, оскільки вона здійснюється від імені держави. Між нотаріальною та адміністративною діяльністю існує суттєва різниця за юридичним характером, колом суб'єктів та структурою їх правовідносин, цілями, результатами та методами регулювання.

Крім того, якщо метою виконавчо-розпорядчої діяльності є реалізація функцій державного управління, а результатом цієї діяльності є управлінське рішення, яким один суб'єкт приписує певну поведінку іншому суб'єкту, то метою діяльності нотаріату є захист і охорона існуючих суб'єктивних прав та інтересів, а результатом нотаріальної діяльності є нотаріальний акт як різновид правозастосовного юрисдикційного акта, що офіційно підтверджує вже об'єктивно існуючі факти, права та обов'язки, які суб'єкти права покладають на себе за своїм бажанням.

Також слід зазначити, що структура нотаріату утворена таким чином, що вони не пов'язані між собою в організаційному відношенні і при вчиненні нотаріальних дій. Що ж до владності у нотаріальних правовідносинах, то вона виявляється лише в офіційній силі нотаріальних актів. Правовідносини, що виникають між нотаріусами та іншими суб'єктами нотаріальної діяльності, є суто процесуальними за своєю сутністю і не можуть характеризуватися як владні відносини у розумінні КАС [9].

Наступним аспектом, аналіз якого дає підставу стверджувати про публічну природу правосуб'єктності нотаріуса є сфера державної реєстрації речових прав.

Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1.07.2004 року № 1952-IV зі змінами від 2.06.2016 року нотаріус є Державним реєстратором з усіма повноваженнями, визначеними вказаним Законом. Відповідно, у вказаних відносинах нотаріус виступає як суб'єкт владних повноважень по

реєстрації речових прав на нерухоме майно [10]. Вказане, окрім іншого, витікає із наступного.

Реєстраційні дії, пов'язані з веденням Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного реєстру обтяжень рухомого майна, вчиняються нотаріусами не на підставі Закону України «Про нотаріат», а на підставі Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», а також відповідних договорів, укладених з Державним підприємством «Інформаційний центр» Мін'юсту як адміністратором названих Реєстрів.

У даному випадку, Мін'юсту як держатель відповідного реєстру є суб'єктом владних повноважень, який делегує свої повноваження з ведення реєстру Державному підприємству «Інформаційний центр» Мін'юсту, яке у свою чергу укладає відповідні договори з реєстраторами - державними нотаріальними конторами та приватними нотаріусами. Самі ж нотаріуси виступають як суб'єкти делегованих владних повноважень [11].

Отже, при вчиненні зазначених реєстраційних дій нотаріус діє як суб'єкт владних повноважень.

З урахуванням міжнародного досвіду, до законодавчих актів України внесено відповідні зміни та істотно розширено коло осіб, яких віднесено до суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Так, з прийняттям Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702-VII (далі – Закон) на нотаріусів покладено нову функцію, здавалося б не властиву самій їх діяльності, а саме, здійснення фінансового моніторингу та відповідно віднесено їх до спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Хотілось би звернути увагу, що Закон №1702-VII відносить нотаріусів не просто до суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а до спеціально визначених (ст. 5 Закону). Очевидно і забезпечення такої функції, як проведення фінансового моніторингу, а відповідно і виконання обов'язків у спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, відрізняються від забезпечення функції та виконання обов'язків суб'єктами первинного фінансового моніторингу. За таких умов, можна стверджувати, що нотаріуси у розумінні вказаного Закону №1702-VII наділені спеціальною правосуб'єктністю як суб'єкт у відносинах публічного характеру, яким постають відносини фінансового моніторингу.

Стаття 1 Закону №1702-VII розкриває суть поняття фінансового моніторингу, як сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу.

Варто відзначити, що визначені автором сфери публічного регулювання не є виключними, адже чинне законодавство наділяє специфічним статусом нотаріусів й у інших сферах управління (наприклад, податковій). Проте, вказані аспекти потребують додаткових досліджень.

Висновки. На підставі викладеного, можна стверджувати, що нотаріус в Україні наділений особливим статусом в системі публічних відносин. Фактично не будучи суб'єктом адміністративного права, нотаріус реалізовує низку публічних функцій у сферах державно-правового регулювання. Відповідно, для комплексного розуміння всіх аспектів публічної діяльності нотаріуса визначений напрямок дослідження потребує подальшого розвитку.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова КМ України від 02.07.2014 р. № 228 // Урядовий кур'єр. – 2014. -11.07.2014. - N 123.
2. Про нотаріат: Закон України від 2.09.1993 р. № 3425-XII // ВВР України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
2. Нотаріат в Україні : навчальний посібник / [В. М. Бесчасний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, В.В.Пашутін, Б. В. Бабін, С. М. Пашков] ; ред. В. М. Бесчасний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.

3. Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07/ Нац. аграрний ун-т. – К., 2008. – 20 с.
4. Фурса С.Я. Нотаріальний процес: Теоретичні основи. — К.: Істина, 2002. - 320с.
5. Черниш В.М. Цивільно-правові засади розвитку нотаріату в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03 – К., 2003. – 16 с.
6. Ясінська Л. Е. Становлення та розвиток інституту нотаріату в Україні (історико-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2005. – 16 с.
7. Федорова К.І. Адміністративно-правовий статус суб'єктів приватної нотаріальної діяльності / К.І.Федорова // Митна справа. – 2008. – № 1 (55). – С. 88-93.
8. Відомості Верховної Ради України, 2004, N 51 (17.12.2004), ст. 553.
9. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ "Про узагальнення судової практики розгляду справ про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні" № 3 від 07.02.2014 р.// Закон і Бізнес. – 2014. – 03. - № 9
10. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закону України від 1.07.2004 р. № 1952-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2004. - N 51. - ст. 553
11. Окремі питання застосування норм матеріального та процесуального права при вирішенні окремих категорій адміністративних справ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.zib.com.ua
12. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - N50-51. - ст. 2057.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юрах Віталій Михайлович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін і адміністративного права Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

УДК: 343.13

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗПОВСЮДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ І БАЗ ДАНИХ

Леонід БЕЗУГЛИЙ (Київ)

У статті обґрунтовано, що соціально-правова обумовленість та криміналізація незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних визначається відповідними наслідками, що визначені автором. Надано авторське визначення комп'ютерному піратству та проведено його історико-правовий аналіз.

Ключові слова: комп'ютерні програми; бази даних; незаконне відтворення; незаконне розповсюдження; запобігання; протидія комп'ютерному піратству.

В статті обґрунтовано, що соціально-правова обумовленість та криміналізація незаконного відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних визначається відповідними наслідками, що визначені автором. Надано авторське визначення комп'ютерному піратству та проведено його історико-правовий аналіз.

Ключевые слова: компьютерные программы; базы данных; незаконное воспроизведение; незаконное распространение; предупреждения; противодействие компьютерному пиратству.

The article substantiates that socio-legal conditionality and criminalization of unlawful reproduction and distribution of computer software and databases is defined with consequences highlighted by the author. The author's definition of copyright piracy has been provided and its historical and legal analysis has been carried out. The classification of the negative effects of copyright for computer programs and databases has been given in the article.

Keywords: computer programs; databases; unlawful reproduction; unlawful distribution; prevention; countering piracy.

Постановка проблеми. Загальновизнано, що право є системою загальнообов'язкових соціальних норм, а також відносин, які закріплюються державою за допомогою цих норм і охороняються нею. Такі норми повинні базуватися на ідеї людської справедливості й волі, відповідати потребам суспільства й держави в певний історичний період. Вкрай важливим є такий підхід до кримінального права, адже у відповідності до ст. 11 КК України під злочином розуміється діяння, яке володіє не тільки ознаками протиправності, винності, караності, але й суспільної небезпеки.